

İstanbul Kıyılarında Farklı Toplumsal Yapılar ve Kıyı İlişkileri

Diffrent Social Structures in İstanbul Coasts and Relaitions with the Coasts

Berna DİKÇINAR SEL

ÖZ

İstanbul, sahip olduğu coğrafi özellikleri açısından dünyada su kıyısında kurulmuş yerleşmeler arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ancak kırdan kente göç ve yaşanan hızlı kentleşme, İstanbul'un su ile kurduğu ilişkinin değişmesini getirmiştir. Makale, bu değişimi esas alarak 2011 yılı itibarıyla İstanbul kıyı yerleşmelerinde yaşayanların toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısını irdelemektedir. Bu irdelemede Avrupa ve Anadolu yakalarının Karadeniz ve Marmara kıyıları ile Boğaziçi'nin iki kıyısındaki yerleşmelerde gerçekleştirilen hane halkı anketleri kullanılmakta, bulgular mekânsal olarak tanımlanmaktadır. Hane halkı anketleri iki kategoride değerlendirilmiştir; 1) Sosyo-ekonomik yapı: hane halkının genel profili ve demografik yapı bileşenlerinin tanımlanması. 2) Kıyı alanlarının kullanımı: kıyı alanlarının niteliğinin, kullanıcı ile mevcut işlevler arası ilişkilerin belirlenmesi. Değerlendirme sonucunda ise aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır;

1. Farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip nüfusun yoğunlaşma gösterdiği kıyı bölgeleri,
2. Farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip nüfusun kıyı mekanı, kıyı kullanımı ve kıyı algısının farklılaşıp farklılaşmadığı ve
3. Farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip nüfusun yoğunlaştığı kıyı bölgelerinin fizik mekanın temel özellikleri.

Çalışma sonucunda İstanbul kıyı bölgelerinde yaşayan nüfus sosyo-ekonomik açıdan farklı özelliklere sahip olsa da, kıyı algısı ve kıyı ilişkisinin çok büyük farklılık göstermediği, kentin tüm kıyı bölgelerinde yaşayanların kıyı mekanıyla ilişkisinin oldukça zayıf ve kıyıyla ilgili algı ve beklentilerinin düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Kentleşme; kıyı; kıyı algısı; sosyal yapı.

ABSTRACT

Istanbul has a privileged place among the settlements established around the world in terms of its geographical features. However, immigration from the rural to the city and the rapid urbanization that has taken place have changed the relationship that Istanbul has established with water. Based on this change, the article examines the social, cultural and economic structure of the residents of Istanbul coastal settlements as of 2011. In this review, household surveys conducted in the Black Sea and Marmara coasts of European and Anatolian enclaves and settlements on two coasts of the Bosphorus are used and the findings are defined as spatial. Household surveys were evaluated in two categories; 1) Socio-economic structure: identification of the general profile and demographic components of households. 2) Use of coastal areas: determination of the nature of coastal areas, relationships between user and existing functions. As a result of the evaluation, the following questions were tried to be answered;

1. The coastal regions where the population with different socio-economic structure shows concentration,
2. The population with different socio-economic structure, the coastal area, the coastal use and the coastal perception,
3. Basic characteristics of the physical environment of the coastal areas where the population with different socio-economic structure concentrates.

Although the population living in coastal regions of Istanbul has different characteristics in terms of socio-economical results, it is seen that coastal and coastal relations do not vary much, and that the coastal area of the city has a very weak relation with the coastal area and the perception and expectations related to coastal areas are low.

Keywords: Urbanization; coast; perception of the coast; social structure.

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul

Başvuru tarihi: 25 Ocak 2018 - Kabul tarihi: 16 Şubat 2018

İletişim: Berna DİKÇINAR SEL. e-posta: bernasel@gmail.com

© 2018 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2018 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Su, her zaman ülkelerin toplumsal ve ekonomik yönden ilerlemesinin temel unsuru olmuş, tüm büyük uygarlıklar, ticaret yapmak, suyun getirdiği savunma olanaklarından, deniz taşımacılığında, kıyının yumuşatıcı iklim özelliklerinden faydalanmak için su etrafında kurulmuşlardır.¹

İstanbul kentinin kurulduğu dönemlerden başlayarak dünyada giderek artan öneminin belirleyici sebeplerinden biri Asya ve Avrupa kıtalarının birleşme (ya da ayrılma) noktası olma özelliğidir. Su ya da kara yollarının kesiştiği bu önemli nokta tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve bu özelliği ile kent her zaman kendine özgü bir kimlikle anılmıştır. İstanbul'un su kenarı yerleşmesi olmasının kent kimliğinin gelişiminde ve makro-formunun belirlenmesinde olduğu gibi, aynı zamanda kentlilerin yaşamında da belirgin etkileri olmuştur. Coğrafi konumu ve olanakları gereği İstanbul her dönemde uluslararası bir liman işlevi görmüştür. Su; İstanbul'da kentin alt bölgelerini (karşılıklı kıyıları) birbirinden ayıran, aynı zamanda da birleştiren bir öğedir. Bu özelliği nedeniyle kıyılar ulaşım ve dinlenme-eğlenme faaliyetleri için potansiyel alanlar olmuştur. Bunların yanı sıra Boğaz kıyıları boyunca yerleşen prestij grubuna ait yalılar, vadi içlerindeki Boğaz köyleri ve Boğaz'ın iki yakasındaki korular, orman çiftlikleri, ayazmalar, çayırlar ve dinlenme-eğlenme alanları zihinlerde İstanbul'un kimliğini oluşturan bir özellik olarak 1980'lere değin yaşamıştır.²

1950'li yıllar İstanbul'un makro formunu ve gelişimini belirleyen özelliklerin tarih, coğrafya, iklim gibi öğelerden, göç, sanayileşme, hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme, gece-kondulaşma, kaçak yapılaşma gibi etmenlere doğru değişiminin başlangıcını tanımlar. Kent bu yıllardan itibaren 1980'lere kadar en hızlı büyüme ve kentleşme süreci içersine girmiştir.

İstanbul gibi sürekli büyüyen ve değişen dinamik kentlerde, bu büyüme ve değişimden en çok etkilenen alanların başında kıyılar gelmektedir. Bu tür kentlerde kıyı alanları su ya da su kıyısı ile doğrudan ilişkisi olmayan birçok kullanıma sahne olmakta, genellikle denetim eksikliğinin ve plansız büyümenin egemen olduğu dönemlerde de yapılaşmadan en çok etkilenen alanlar kent kıyıları olmaktadır. Sanayileşme sürecinde sanayi tesislerinin kıyı alanlarında yaptığı tahribatın bir benzeri günümüzde kentsel donatılar, ticaret ve benzeri yapılar olarak yerel yönetimin parçacı projeleri ya da merkezi yönetimin çeşitli yasal düzenlemeleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Kıyının doğal biçimine müdahale edilerek kıyıda yaratılan dolgu alanlarında gerçekleşen kıyı işlevleriyle doğrudan ilişkisi olmayan bu yapılar, kent ile kıyı arasını işgal ederek, kıyı arkasındaki yerleşmeleri su kıyısında, ancak suyla ilişkisiz hale dönüştürmektedirler.³

Kentin bir parçası olan kıyı alanlarında gerçekleşen kullanımları; suya dayalı ve suya dayalı olmayan kullanımlar biçiminde ele almak mümkündür. Suya dayalı kıyı kullanımları; tersaneler, tekne yapımı ve onarımı ile balıkçılığa dayalı üretim ve bakım alanları, yük ve yolcu limanları, yaya, bisiklet vb. ulaşım alanları, karayolu ve su yolu aktarma alanları, transfer merkezleri, güvenlik ve denetime yönelik altyapı alanları, suya dayalı enerji üretim alanları, marinalar ve balıkçı barınakları gibi deniz araçları bağlama depolama alanları ile dinlenme ve rekreasyon alanlarıdır. Suya dayalı olmayan kıyı kullanımları; araç yolları ile bu araçlara ilişkin depolama alanları, denizle ilişkili olmayan faaliyetlere konu sosyal ve kültürel tesisler, sağlık tesisleri, denizle ilişkili olmayan eğitim tesisleri, konut, ticaret, alışveriş alanları, atık toplama ve bertaraf etmeye yönelik altyapı tesisleri, sanayi tesisleri vb. olarak sıralanabilir.⁴

Kentsel alanlarda kıyı kullanım türleri ile ilgili olarak yapılan sınıflamalar, literatürde kıyılarda yer alabilecek işlevler doğrultusunda tasnif edilmektedir.

Ticari Kıyı: Kıyı alanlarında ticari faaliyetler kıyı mekânında var olan en önemli fonksiyonlardır. Yeme-içme ve kıyı manzarası vazgeçilmez bir birlikteliktir. Günümüzde de yeme-içmeye yönelik ticari faaliyetler kıyı mekânlarına yönelik dönüşüm projelerinin önemli temalarındandır. Bu tema gerek tek başına gerek büyük komplekslerin bir parçası olarak kıyı mekânlarında yer almaktadır. Konaklama tesisleri (oteller vb.) de aynı temanın devamıdır ve daha geniş karma kullanımlı bir gelişmenin parçası olarak görülmektedir.⁵

Kültürel, Eğitsel ve Çevreci Kıyı: Kıyılar nesiller boyunca dini mimari, anıtlar, kamusal sanat ve büyük kültürel yapılara ev sahipliği yapmıştır ve bu eğilim günümüzde de devam etmektedir. Büyük akvaryumlar, kültür ve eğitim mekânları modern kentlerin sıklıkla tercih ettiği kıyı yapıları arasında öncelikli olanlarıdır.⁶

Tarihsel Kıyı: Geleneksel olarak kıyı mekânı kentin tarihi çekirdeğini sınırlayan doğal bir eşik olarak tanımlanabilmektedir. Günümüzde ise, kıyı kentlerinin bir bölümünde hareketli ve tehlikeli alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle kente kıyı mekânı arasındaki sanayi ve liman bölgelerinin kentin çeperlerine kaymasıyla birlikte boşalan bölgeler, gerek yapı stoku gerekse bu yapı stokunun sahip olduğu mimari ve tarihsel özellikleri açısından yeniden canlandırma sürecine girmiş ya da girmekte olan bölgelerdir.⁷

Rekreasyonel Kıyı; Boş zamanını su kıyısında geçirmek son dönemde tüm dünyadaki kentsel kıyı gelişimlerinin ortak temasıdır. Balık avlama, yüzme veya sessizce düşünme gibi boş zamanı değerlendirmeye yönelik gereksinimler

¹ Kılıç, 2009. ² Yenen vd.: 1994. ³ Dikçınar Sel: 2011, 1.1.69.

³ Dikçınar Sel: 2011, 1.1.69.

⁵ Hayuth, 1988.

⁶ Hayuth, 1988.

⁴ Dikçınar Sel: 2011, 1.1.70.

⁷ Hayuth, 1988.

kentlileri su kıyısına çekmektedir. Çoğu zaman mimari olarak heyecan veren ticari ve kültürel projelere olan ilgi nedeniyle ihmal edilmekle birlikte, dümdüz alanda yeni yaratılan kamusal mekânlar (büyük parklar, yürüyüş yolları ve patika sistemleri, mahalle oyun alanları) bugünün kentsel kıyıları boyunca meydana gelen en önemli kıyı kullanımlarıdır.⁸

Meskûn Kıyı: Geçmişte ve günümüzde kıyı alanları barınma işlevinin en fazla tercih edildiği alanlardır. Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde; su kenarındaki emlak diğerlerinden daha değerli olduğu kabul edilmiş bir gerçektir. İnsanlar fırtına vb. gibi doğal afet riskine rağmen su kenarında konut yapıları yapmaya devam etmektedirler. Su kenarında yaşama talebi “yeni kıyılar”da (kentsel alana yeni katılmış ya da boşaltılmış kıyı alanlarında) da önemini giderek büyüyen bir eğilimle korumaktadır.⁹

Kıyıda Çalışma Alanları: Sanayileşme süreci ile birlikte kentsel kıyılarda en geniş yer kaplayan kullanım sanayi alanları, yük limanları ve ulaşım alanları olmuştur. Günümüzde limanlar kentten uzaklaşmakla birlikte bazı fonksiyonlar halen kent merkezinde bulunmaktadır.¹⁰

İstanbul Kıyıların Tanımlama Çalışması

Bu makale, Yıldız Teknik Üniversitesinde bir çalışma grubu tarafından 2011-2012 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi için hazırlanan “İstanbul Çevre Düzeni Planının Kıyı Alanlarına İlişkin Yaklaşımının Mekana Yansıtılmasına Yönelik Araştırma Değerlendirme ve Model Geliştirme İşi” Başlıklı araştırmaya temellenmektedir. Çalışma kapsamında kıyı bölgesi konut alanlarında yaşayan hane halkı, kıyı kullanıcısı ve ikinci konut hane halkı ile anketler gerçekleştirilmiştir. Kıyı bölgesi konut alanlarında yaşayan hane halkı ile yapılan anketlerin sonuçları bu makale kapsamında gözden geçirilerek yeniden kaleme alınmıştır.

Günümüzde İstanbul kenti kıyılarında en önemli işlev olarak konut alanları bulunmaktadır. Makalede, kıyıda konut alanlarında yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik yapısını, kent kıyısı ile ilişkisini, kıyı algısını, sahip olduğu kıyı kültürünü, kıyı kullanım şekillerini ve kent kıyısı ile ilgili beklentilerini saptamak ve elde edilen bulguların kıyılara yönelik gerçekleştirilecek olan planlama çalışmalarına girdi olmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiş bir hane halkı anket sonuçları tartışılmaktadır. Bu tartışmanın ana eksenini ise kentleşme süreci tanımlamaktadır.

Yöntem

Çalışma kapsamında İstanbul’un kıyı bölgelerinde yaşayanların sosyal ve ekonomik yapısını tanımlamak ve bu bölgelerdeki nüfusun kıyı mekânı ve deniz ilişkisini tespit edebilmek amacıyla İstanbul bütününde 13 alt bölge belirlenerek toplam 1079 hane halkı anketi gerçekleştirilmiştir. Toplam 43 sorudan oluşan anket, üç ana vektör etrafında

kümelenen sorulardan oluşturulmuştur:

- Sosyo-ekonomik yapı: hane halkının genel profili ve demografik yapı bileşenlerinin tanımlanması,
- Kıyı alanlarının kullanımı: kıyı alanlarının niteliğinin, kullanıcı ile mevcut işlevler arası ilişkilerin belirlenmesi.
- Değişim-dönüşüm ve etkileri: yerleşim alanının oluşum sürecinin, konutun fiziksel yapı özelliklerinin, sorunların, yaşayanların geleceğe ilişkin beklentilerinin saptanması,

Sorular her vektörü oluşturan alt bileşenler etrafında kümelenecek, ölçümü yapılmak istenen değişkenler sorular ile özdeşleştirilmiştir. Anketin sorguladığı temel konunun kıyı kullanımı olması nedeniyle soruların yaklaşık %50’si (20 adet) anket yapılan hanenin kıyı ile ilişkisini saptamaya yönelik olarak tanımlanmıştır. Örneklem çerçevesi belirlenen anket bölgelerinde bulunan cadde ve sokaklar olup anket nüfusu 3348 kişi olarak sonuçlanmıştır. Örneklem birimleri öncelikle 15 yaş üstü hane bireyleri ve hane başkanlarıdır.¹¹

Hane halkı anket sonuçlarının aşağıda yer alan değerlendirilmesinde; öncelikle anket bölgeleri bazında hane halkının sosyal ve ekonomik profili, kıyı alanları ile ilişkileri, kıyı alanlarını kullanım biçimleri ve kıyı mekânına ilişkin beklentileri yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anket bölgeleri

Çalışma alanı;¹² Karadeniz, Marmara Denizi, Boğaz ve Adalar’ın yanı sıra Küçükçekmece ve Büyükçekmece göllerinin kıyılarından oluşmaktadır. Toplam kıyı uzunluğu 614.8 km’dir. Çalışma Kapsamında İstanbul sekiz alt bölge olarak ele alınmıştır. Anketlerin sekiz alt bölgeyi tüm özellikleri ile kapsamı için uygulama 13 alt bölgede gerçekleştirilmiştir. Bu alt bölgeler; Haliç Kıyıları, Beşiktaş, Sarıyer-Tarabya, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Bakırköy-Zeytinburnu, Silivri, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Beykoz, Riva-Şile, Kartal, Tuzla, Adalar olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

Nüfusun Demografik Yapı özellikleri

Ankete katılan nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; nüfusun toplamda %36.3’ünün 35-54 yaş grubunda yığıldığı görülmektedir. 19-34 yaş grubu ise

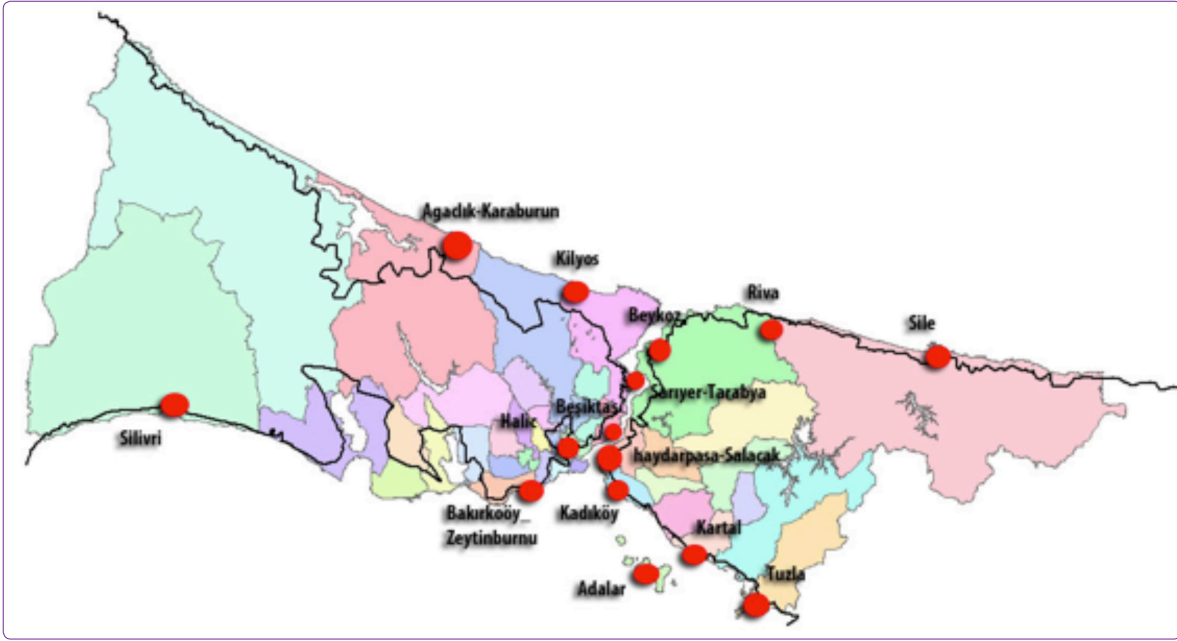
¹¹ Anket sayısı %95 güven sınırlarına göre (+/-) %4.9 hata payıdır, örnek sayısı belirlenen anket bölgelerine eşit olarak dağıtılmıştır.

¹² Çalışma alanı sınırları; YTÜ’nün İBŞB’ye hazırladığı İÇD Planının Kıyı Alanlarına İlişkin Yaklaşımının Mekana Yansıtılmasına Yönelik Araştırma Değerlendirme ve Model Geliştirme İşi kapsamında YTÜ çalışma ekibi tarafından belirlenmiştir. Karadeniz, Marmara Denizi, Boğaz ve Adalar’ın yanı sıra Küçükçekmece ve Büyükçekmece göllerinin kıyılarından oluşmaktadır. Toplam kıyı uzunluğu 614.8 km’dir. Kuzeydoğuda Ağva, kuzeybatıda Yalıköy, güneydoğuda Tuzla ve güneybatıda Silivri ile sınırlanan 524.5 km. uzunluğundaki deniz kıyıları, 56.6 km uzunluğundaki Büyükçekmece Gölü kıyı alanı ve 33.7 km. uzunluğundaki Küçükçekmece Gölü kıyı alanından oluşmaktadır. Çalışma alanı belirlenirken kıyıdağlan kara yönünde sabit bir derinlik esas alınmamıştır. Bunun yerine İstanbul’un deniz kıyıları doğal ve yapay yönden anlamlı bir bütünlük sağlayabilecek bir şekilde tarif edilmiştir. Sit alanları, Koruma alanları, Yamaç üst kot noktaları, Sırtlar ve silüet noktaları, Kıyıya ilk paralel vadiler, Kıyıya uzantısı olan kıyı gerisindeki eski yerleşmeler, Yerleşme merkezleri, D-100 karayolu, Demiryolu ve Bazı üst kademe kent içi arterlerdir.

⁸ Hayuth, 1988.

⁹ Hayuth, 1988.

¹⁰ Hayuth, 1988.

Şekil 1. Anket yapılan İstanbul kıyı alt bölgeleri.

%31.1 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. Anket nüfusunun %75.2'sinin 15-54 yaş aralığındaki bireylerden oluşmakta, dolayısıyla İstanbul kıyı alanlarında yaşayan nüfus içinde faal yaş grubu yığılma göstermektedir. İstanbul toplam nüfusu (2013) içerisindeki faal nüfus oranının %71.6 olduğu dikkate alındığında kıyı alanlarındaki faal nüfus oranının İstanbul geneline oranla daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Nüfusun yaş gruplarına dağılımı bölgeler bazında değerlendirildiğinde ise; Beşiktaş ve Kartal alt-bölgelerinde yaklaşık %45'lik bir oranla 35-54 aralığındaki nüfusun en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. 15-54 yaş aralığındaki nüfusun en yüksek oranda yaşadığı kıyı alanları Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu ve Kartal olarak tespit edilmiştir. Adı geçen bölgelerde faal nüfus toplam kıyı nüfusunun yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır.

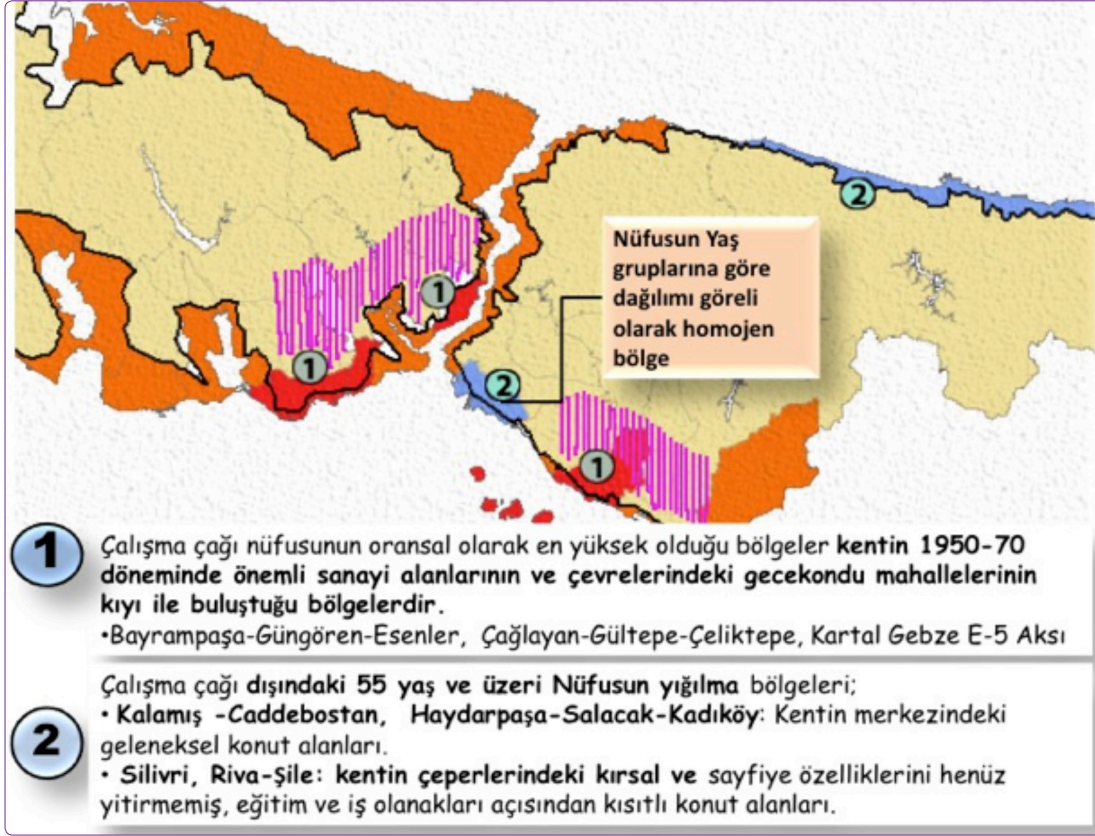
Riva-Şile, Kalamış-Caddebostan, Kilyos-Ağaçlık-Karaburun ve Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy alt bölgeleri ise 65+ yaş üstü nüfusun görece olarak yığılma gösterdiği yerleşmelerdir. 55 yaş üstü olarak değerlendirdiğimizde ise Kalamış-Caddebostan, Silivri ve özellikle de Riva-Şile yerleşmeleri yaşlı nüfusun yığılma bölgeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Nüfusun yaş gruplarına dağılımı mekânsal olarak değerlendirildiğinde Şekil 2'deki bölgelemeye ulaşılmaktadır. Buna göre 1 numara ile tanımlanan alt bölgeler; çalışma çağ nüfusunun oransal olarak en yüksek olduğu bölgelerdir. Bu bölgeler kentin 1950-70 döneminde önemli sanayi akslarının (Bayrampaşa-Güngören-Esenler, Çağlayan-Gültepe-Çeliktepe ve Kartal-Gebze E-5 aksı) ve çevrelerindeki gecekondu mahallelerinin kıyı ile bulunduğu, Bakırköy-Zeytinburnu, Beşiktaş ve Kartal yerleşmelerinin kıyı kesimleridir.

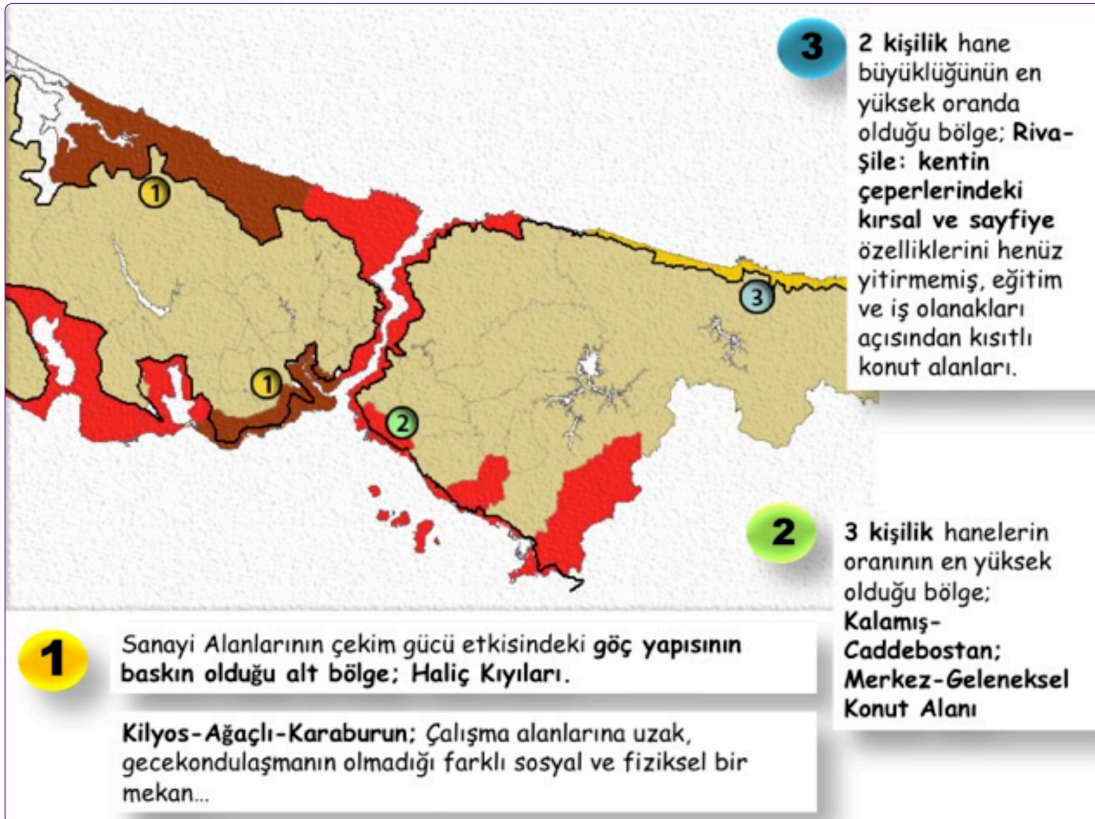
2 numara ile tanımlanan bölgeler ise 55 yaş ve üzeri nüfusun yığılma bölgeleridir. Bunlardan, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy alt bölgeleri kentin merkezindeki geleneksel kıyı konut alanları, Silivri, Riva-Şile alt bölgeleri ise kentin çeperlerindeki kırsal ve sayfiye özelliklerini henüz yitirmemiş eğitim ve iş olanakları açısından kısıtlı, konut alanlarıdır.

Alt-bölgeler bazında hane halkı büyüklükleri değerlendirildiğinde üç (3) kişilik (%30.4) ve dört (4) kişilik (%25.4) ailelerin en yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. Tuzla, Bakırköy-Zeytinburnu ve Halic kıyıları olarak tanımlanan anket bölgelerinde -diğer alt-bölgelerden farklı olarak- beş (5) kişi ve daha fazla nüfusa sahip hanelerin oranının %10'un üzerinde olduğu görülmektedir. Yine aynı bölgeler 4 kişilik hane büyüklüğü açısından da en yüksek orana sahip alt-bölgeler olarak tespit edilmiştir. 3 kişilik hane büyüklüğü anket toplam nüfusu içerisinde %30'luk paya sahiptir ve en yüksek oran Kalamış-Caddebostan (%42) güzergâhında yaşayan ailelere aittir. Kartal, Kalamış-Caddebostan ve Beşiktaş %10'dan yüksek oranda tek kişilik ailelerin tercih ettiği kıyı alanları olarak öne çıkmaktadır.

Hane halkı büyüklükleri açısından kıyı alanları üç alt bölgeye ayrılmaktadır (Şekil 3). Buna göre 4-5 kişilik hanelerin en yüksek oranda olduğu bölgeler Halic Kıyıları ve Kilyos-Ağaçlık-Karaburun'dur. Bu bölgelerden Halic Kıyıları, sanayi alanlarının çekim gücü etkisindeki göç yapısının baskın olduğu alt bölge, Kilyos-Ağaçlık-Karaburun ise, çalışma alanlarına uzak, gecekondulaşmanın olmadığı farklı sosyal ve fiziksel özellikteki kıyı alanı olarak farklılaşmaktadır. Kıyı alanları genelinde 3 kişilik hanelerin yoğunlaştığı bölgeler ise Boğaz'ın iki yakası ve Marmara Denizi kıyılarındaki Ka-

Şekil 2. Kıyı bölgelerindeki nüfusun yaş gruplarına dağılımının oluşturduğu alt bölgeler.

Şekil 3. Kıyı bölgelerindeki hane halkı büyüklüklerinin oluşturduğu alt bölgeler.

dıköy, Üsküdar, Beşiktaş, Sarıyer gibi geleneksel kıyı konut alanlarıdır. Şekil 3'de 3 numara ile tanımlanan alt bölgeler ise 2 kişilik hane büyüklüğünün en yüksek oranda olduğu Riva-Şile yerleşmeleridir ve bu yerleşmeler kentin çeperlerinde, kırsal ve sayfiye özelliklerini henüz yitirmemiş, eğitim ve iş olanakları açısından kısıtlı konut alanlarıdır.

İstanbul'da hane büyüklüğü 2007 nüfus sayım sonuçlarına göre ortalama 3.9 kişidir. Çalışma kapsamında yapılan anket sonuçlarına göre kıyı alanlarında bu değer 3.2 kişi olarak bulunmuştur. Kentin bütünü 4 kişilik aile büyüklüğüne yaklaşırken kıyı alanlarının 3.2 kişi olması kentin kıyı ve iç kesimler arasındaki toplumsal yapının farklılaşma göstergelerinden biri olarak çıkmaktadır.

Toplumsal Yapı Özellikleri

Çalışma kapsamında hanelerin sosyo-ekonomik yapılarını çözümlenmek amacıyla hane başkanlarına soru yöneltilmiş ve değerlendirilmiştir. Tüm alt-bölgelerde hane başkanlarının yaş grupları incelendiğinde %30 oranında 45-54 yaş grubunda oldukları görülmüştür. Hane başkanlarının yaş grubu olarak yoğun olduğu ikinci grup %22.9 oranıyla 35-44 yaş grubudur. Bakırköy, Adalar 45-54 yaş arasındaki hane başkanlarının en yüksek orana (%40'ın üzerinde) sahip oldukları alt-bölgelerdir. Tuzla, Riva Şile, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy ve Kilyos Ağaçlık-Karaburun alt bölgeleri dışındaki alt bölgelerde ise 35-44 yaş grubu oranı %20'nin üzerindedir.

Hane başkanları doğum yerlerine göre sınıflandırıldığında, Haliç Kıyıları, Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu, Silivri, Kartal, Tuzla ve Adalar alt-bölgelerinde Marmara dışında doğmuş olan hane başkanlarının oranının %60'ın üstünde olduğu tespit edilmiştir. İstanbul doğumlu hane başkanlarının %35'in üzerinde olduğu alt-bölgeler Adalar, Kalamış-Caddebostan'dır. Kilyos, Riva-Şile ve Beykoz alt-bölgelerinde ise hane başkanlarının %50'den fazlası İstanbul doğumludur. İstanbul doğumlu hane başkanlarının kentin Doğu Yakasının Kuzey kıyılarındaki yerleşmelerde yoğunlaşması dikkat çekicidir.

İstanbul kent bütününde toplam nüfusun doğum yerleri incelendiğinde (2007 nüfus verileri); İstanbul doğumluların oranı %16.85 olarak bulunmaktadır. Bu durum anket sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde, İstanbul kıyı yerleşmeleri, kıyı arkasındaki yerleşmelere kıyasla İstanbul doğumluların daha yüksek oranda yaşadığı bölge olarak ortaya çıkmaktadır.

Hane başkanlarının eğitim durumu verileri değerlendirildiğinde; Üniversite mezunu hane başkanlarının Kilyos-Ağaçlık-Karaburun, Sarıyer-Tarabya, Kalamış-Caddebostan ve Adalar kıyı bölgelerinde en yüksek oranda olduğu görülmüştür. Lise mezunu hane başkanları ise Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu, Beykoz, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy ve Kartal kıyı alanlarında yoğunlaşırken, Tuzla, Şile, Haliç Kıyıları ve Silivri ilkököl mezunu hane başkanlarının en yüksek oranda yaşadığı kıyı alanları olarak saptanmışlardır.

Anket yapılan 13 bölge toplamında hane başkanlarının yaptıkları işler incelendiğinde %32.9 oranında emekli hane başkanı ve eşit oranlarda (%17) esnaf ve işçi grubu tespit edilmiştir. Emekliler aktif nüfusun dışında tutulduğunda en yüksek oran yine esnaf ve işçi gruplarına ait olmaktadır.

Alt-bölgeler bazında ele alındığında; serbest meslek sahibi hane başkanları oranı Bakırköy-Zeytinburnu, Beşiktaş, Kalamış-Caddebostan'da %10-20 arasındadır. Ayrıca Beşiktaş Esnaf hane başkanları oranının yüksek olduğu kıyı alt bölgesidir. esnaf hane başkanları oranının %30'un üzerinde olduğu kıyı alanları Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy ve Kartal olarak saptanmıştır. Haliç Kıyıları ve Tuzla işçi hane başkanları oranının en yüksek olduğu kıyı alanlarıdır. Kilyos-Ağaçlık-Karaburun üst kademe yönetici hane başkanları açısından %10'un üzerindeki oranla farklılaşan bir kıyı alanıdır.

Hane başkanlarının iş durumu, eğitim sonuçları hane gelir düzeyi ile birlikte ele alındığında farklı sosyal yapıların kümelendiği alt-bölgeler daha da belirgin hale gelmektedir. Beşiktaş, Kalamış-Caddebostan ve Adalar kendi anket nüfusu içinde en yüksek gelir dilimine sahip hanelerin yaşadıkları bölgeler olarak ortaya çıkmaktadır. %50 oranında emekli nüfusun yer aldığı Şile ve %30 oranında işçi nüfusun yer aldığı Haliç kıyılarında yaşayan hanelerin aylık geliri %80 ve %43 oranında 1000 TL ve aşağısı olarak tespit edilmiştir. Yine bu alt bölgeler en yüksek oranda ilkököl mezunu hane başkanlarının bulunduğu yerleşmelerdir.

Hane Başkanlarının iş durumu, eğitim durumu ve hane gelir düzeyi birlikte değerlendirildiğinde 13 anket bölgesinin verileri dört kategoriye işaret etmektedir.

- Beşiktaş, Kalamış-Caddebostan aksı ve Adalar üniversite mezunu ve serbest meslek (avukat, doktor vb.) sahibi hane başkanlarının ve gelir düzeyi 3001-5000 TL. arası hanelerin bulunduğu alt-bölgedir.
- Bakırköy, Haydarpaşa-Kadıköy, Kartal, Sarıyer, Kilyos lise mezunu, esnaf hane başkanlarının ve 1001-3000 TL. arası geliri olan hanelerin yoğunlaştığı alt-bölgedir.
- Haliç Kıyıları ve Tuzla ilkököl mezunu ve işçi hane başkanlarının yoğunlaştığı alt-bölgedir. Ancak gelir durumunda Haliç Kıyıları 1000 TL. ve altı gelir grubuna dahil olurken Tuzla bir üst gelir grubunda (1001-3000 TL.) yer almaktadır.
- Şile, Riva ve Silivri alt-bölgeleri belirgin şekilde emekli nüfusun ve emekli hane başkanlarının var olduğu bölgelerdir.

İstanbul kıyılarında yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerinin alt bölgeler bazında gösterdiği değişimleri saptayabilmek amacıyla; sosyo-ekonomik statü (SES), gelir, hane başkanı yaşı, hane başkanı çalışma durumu, hane başkanının iş yerindeki pozisyonu soruları 'karar ağacı diyagramı' ile analiz edilmiştir. Bu diyagram oluşturulurken kentin doğu ve batı yakası bağımlı değişken olarak ta-

nımlanmıştır Buna göre sosyo-ekonomik statü (SES) doğu ve batı yakası arasındaki farklılaşmayı tanımlayan birincil derecedeki belirleyici olmaktadır. AB ve DE, C1-C2 olarak ortaya çıkan SES ayrımı açısından yapılan değerlendirilmede, AB sosyal statü grubunu ayırıştırın en önemli değişken gelir, DE, C1-C2 sosyal statü grubunu tanımlayan en önemli değişken ise hane başkanlarının çalışma durumu olmuştur.

Kıyı Mekânı Kullanımı

Çalışma kapsamında anketlerdeki soruların ikinci bölümü, kıyı bölgelerinde yaşayan hanelerin kıyı mekânı ile ilişkisinin kalitesini, düzeyini ölçmeyi ve beklentilerini belirlemeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda sorulan ilk soru hanenin en sık gittiği kıyı mekânının neresi olduğudur. Hane halkı anketi yapılan 13 alt-bölgenin tamamında aileler kendilerine en yakın kıyı mekânını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum özellikle ulaşılabilirlik ve erişilebilirlikle ilişkilidir ve bu bağlamda kıyı mekânına ulaşım süreleri sorusuna yanıt, tüm bölgelerde kıyıya ulaşma süresinin en fazla 15 dakika olarak belirtilmesi şeklinde olmuştur.

Kıyı kullanımına yönelik sorular kapsamında kullanılan kıyı mekânının değerlendirilmesi istenmiş ve kişilerden kıyıda bulunmasını istedikleri üç (3) şeyi sıralamaları istenmiştir. Tüm alt-bölgelerde bu sorunun yanıtı olarak kıyıda bulunması en yüksek oranda istenen şey yürüyüş ve bisiklet yolları, ikinci derece ise çay bahçeleri olarak çıkmıştır. İstanbul'un geçmişinden bugüne denize girme alışkanlıklarını halâ devam ettirilebilen Sarıyer ve Tarabya bölgesinde ise ikinci öncelikli talep plajlar olarak belirtilmiştir. Aynı talep Adalar alt bölgesi için de aynıdır.

Cevaplarda kıyı mekânının en yoğun olarak kullanıldığı zaman dilimi genel kullanımda öğleden sonra ve akşamüstü olarak çıkmaktadır. Beşiktaş, Sarıyer Tarabya, Bakırköy-Zeytinburnu, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak, Kartal, Tuzla ve Adalar kıyı kullanımının akşam da gerçekleştirildiği alt-bölgelerdir. Haliç kıyıları ve gününbirlik kullanılan Kilyos kıyısı ise akşamları neredeyse hiç tercih edilmeyen kıyılar olarak belirtilmiştir.

Deniz denince akla gelen üç aktivite sorusunun yanıtı tüm alt-bölgelerde öncelikle "yüzmek" ve "manzara seyretmek" şeklinde (%67 ve %18) cevaplanmaktadır.

Anket kapsamında hanelerden yaşadıkları bölgelerdeki kıyı mekânı ile ilgili kendilerine verilen 15 tanımlamayı 5 kategoride (çok az, az, orta, fazla, çok fazla olmak üzere 5'li Likert Ölçeği) değerlendirmeleri istenmiştir. Bu soruların yanıtlarının değerlendirilmesi 'Bölgelere Göre Uyum Analizi' kapsamında yapılmıştır.

Buna göre; Bakırköy-Zeytinburnu, Pendik ve Adalar'da yaşayan nüfus kıyıda açık alanların kendi ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığını belirtmişlerdir. Buna karşılık Beşiktaş, Sarıyer-Tarabya, Riva-Şile, Kartal ve Kalamış-

Caddebostan'da bu soruya sıklıkla verilen yanıt açık alanların ihtiyacı yeterli düzeyde (fazla ve çok fazla oranda) karşıladığı yönünde olmuştur.

Kıyıda spor alanlarının ihtiyacı ne ölçüde karşıladığına ilişkin sorgulamanın değerlendirilmesinde; Sarıyer-Tarabya, Beykoz, Riva-Şile alt-bölgelerinde "fazla ve çok fazla" olarak verilen yanıtlar diğer bölgelerde "orta ve az" seviyesinde kalmıştır.

Kıyıda yürüyüş alanlarının ihtiyacı ne ölçüde karşıladığına ilişkin sorunun yanıtı; Bakırköy-Zeytinburnu ve Tuzla-Pendik alt-bölgelerinde "az" olarak verilirken, Haliç kıyıları, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece ve Kalamış-Caddebostan'da "orta", Sarıyer-Tarabya, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Riva-Şile'de "fazla" şeklindedir.

Kıyıda denizle ilgili aktivitelerin ne kadarının yapılabildiğine ilişkin soruya "çok az ve az" yanıtını veren alt-bölgeler; Bakırköy-Zeytinburnu, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Kartal, Tuzla-Pendik olarak hemen hemen tüm Marmara kıyılarındaki alt-bölgelerdir.

Kıyı alanının ne kadarının rahatlıkla kullanılabilmesine ilişkin soruya; Bakırköy-Zeytinburnu ve Tuzla-Pendik alt-bölgelerinin sakinleri "az" yanıtını verirlerken, Haliç kıyıları, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Kalamış-Caddebostan, Kartal ve Adalar alt-bölgelerinde "orta", Sarıyer-Tarabya ve Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy'de "fazla" yanıtı alınmıştır.

Kıyı alanının gündüz ne kadar güvenli ve konforlu biçimde kullanılabilmesi ile ilgili soruya; Bakırköy-Zeytinburnu, Tuzla-Pendik'te "az", Beşiktaş, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Kalamış-Caddebostan, Beykoz'da "orta", Haliç kıyıları, Sarıyer-Tarabya, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Riva-Şile, Adalar'da "fazla" yanıtı verilmiştir. Aynı sorunun geceye ilişkin versiyonuna ise; Haliç kıyıları, Tuzla-Pendik, Kalamış-Caddebostan'da "az", Beşiktaş ve Beykoz'da "orta", Sarıyer-Tarabya ve Adalar'da "fazla" yanıtı alınmıştır.

Kıyı bölgelerinde yaşayanlar kendi kıyılarını Haliç Kıyıları, Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu ve Kartal kıyı alanlarında "kirli", Sarıyer-Tarabya, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun ve Kalamış-Caddebostan kıyı alanlarında "orta temizlikte", Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Riva-Şile ve Adalar kıyı alanlarında "temiz" olarak değerlendirmektedirler.

Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Kartal, Tuzla-Pendik ve Adalar'daki kıyılarda yaşayanlar tarafından kendi kıyı mekânları "estetik" bulunmamakta, Haliç kıyıları, Bakırköy-Zeytinburnu ve Silivri ile Büyükçekmece-Küçükçekmece'de "orta derecede estetik", Haydarpaşa-Salacak ve Kadıköy'de "estetik" olarak nitelendirilmektedir.

Kıyı alanının mevcut durumda İstanbul'un doğal, kültürel ve sosyal yapısına değer katıp katmadığı şeklindeki

sorgulamanın yanıtı; Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu, Beykoz, Tuzla-Pendik alt-bölgelerinde “çok az”, Haliç kıyıları, Sarıyer-Tarabya, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy ve Kartal’da “orta” ve “fazla” şeklinde olmuştur.

Beşiktaş, Bakırköy-Zeytinburnu, Tuzla-Pendik’te yapılan anketlerde kıyının İstanbul’un geçmişini yansıtmayı yansıtmadığı değerlendirilmesinde “çok az”, Haliç kıyıları, Sarıyer-Tarabya, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Riva-Şile, Kartal alt-bölgelerinde “orta” olarak yanıtlanmıştır.

Bakırköy-Zeytinburnu, Beykoz, Tuzla-Pendik alt-bölgeleri kıyının denizle ne kadar bütünleştiği değerlendirmesini “çok az”, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Kalamış-Caddebostan, Kartal “orta”, Sarıyer-Tarabya, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy, Riva-Şile, Adalar “fazla” şeklinde yapmışlardır.

Kıyının İstanbul’un ulaşım altyapısına katkısı; Haliç kıyıları, Beykoz, Adalar alt-bölgelerinde “çok az”, Haliç kıyıları, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy’de “orta”, Sarıyer-Tarabya, Bakırköy-Zeytinburnu, Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece’de “fazla” olarak tanımlanmaktadır.

Kıyı alanlarındaki marinalar ile burada yer alan ticari çeşitliliğin kente ekonomik katkısı ve kullanıcıya kıyıda alternatif sağladığı düşüncesi; Bakırköy-Zeytinburnu ve Beykoz’da destek bulmamakta, Sarıyer-Tarabya, Kalamış-Caddebostan, Kartal ile Tuzla-Pendik’te bu katkının düşük düzeyde kaldığı, Haliç kıyıları, Beşiktaş, Kilyos-Ağaçlı-Karaburun, Haydarpaşa-Salacak-Kadıköy ve Silivri-Büyükçekmece-Küçükçekmece’de “orta” düzeyde olduğu ifade edilmektedir.

Kıyı alanlarının ve kullanımının değerlendirilmesine yönelik soruların yanıtları iki alt-bölge ortaya çıkarmıştır:

Birinci alt-bölge; Avrupa Yakası’nda kentin merkezi bölgesi olarak tanımlanan Eminönü, Fatih, Beyoğlu, Beşiktaş ile Bakırköy ilçelerinin kıyı bölgelerinde kalan Haliç kıyıları, Bakırköy-Zeytinburnu ve Beşiktaş alt bölgeleri ile Anadolu Yakası’nın Marmara Denizi boyunca Tuzla, Pendik, Kartal ilçelerinin sanayi alanlarını da içeren kıyı alt bölgeleridir. Bu alt bölgelerde kıyılardaki açık alanlar, spor alanları az ve çok az olmak üzere temizliği ve estetik değeri az bulunmakta, kentin kültürel yapısına katılan değer ve geçmişi yansıtmaya düzeyi açısından ise çok az olarak tanımlanmaktadır.

İkinci alt-bölge; Kalamış-Caddebostan, Haydarpaşa-Salacak aksıyla başlayan Boğaz’ın Anadolu Yakası kıyıları boyunca Beykoz-Riva ve Şile kıyı alanları ile Avrupa Yakası’nda Beşiktaş’ın kuzeyindeki Boğaz kıyılarından Kilyos ve Karaburun’a uzanan, Marmara kıyılarındaki Silivri ve Büyükçekmece’yi kapsayan kıyı alt bölgeleridir. Bu alt-

bölgelerde -diğerinin tam tersine- açık alan, spor alanları, yürüyüş alanları ve temizlik yeterli, “fazla”sıyla yeterli, estetik yerinde, İstanbul’a değer katma ve geçmişi yansıtmaya “orta” ve “fazla” olarak değerlendirilmektedir.

Konut ve Çevre Özellikleri

Hane halkı anketi yapılan konutların fiziksel özellikleri alt-bölgeler bütününde değerlendirildiğinde; 1981 yılı sonrası yapılmış yapıların ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Konutların %86.9’u apartman, %13.1’i müstakil ev niteliğindedir. Kilyos-Ağaçlık-Karaburun ve Riva-Şile alt-bölgelerinde müstakil ev ve apartman oranları birbirlerine yakın olarak tespit edilmiştir. Kıyı yerleşmeleri genelinde bahçesiz konutlar ağırlıklıdır (%67.7). Sarıyer-Tarabya, Kalamış-Caddebostan, Riva-Şile ve Adalar’da bahçeli konutlar ile bahçesiz konutların oranı birbirine yakın değerler göstermektedirler. Anket yapılan konutların %59.9’u doğrudan mülk sahibinin oturduğu konutlardır. Beşiktaş alt-bölgelerinde -diğer alt bölgelerden farklı olarak- kiracı oranı %76.5 ile en yüksek değere sahiptir. Konutların %44.2’si 81-110 m² arasındaki büyüklüktedir. Ancak Kilyos, Kalamış-Caddebostan, Riva-Şile ve Adalar 110-150 m² arasındaki konutların yoğun olduğu alt-bölgelerdir.

Konutun çevresindeki en önemli üç sorun; çevre sorunları başlığı altında gruplanabilecek çevre kirliliği, çöp, gürültü, kötü koku vb. olarak ifade edilmiştir. Çevre sorunlarının en yüksek olduğu alt-bölgeler; Haliç kıyıları (%42), Beşiktaş (%54), Kilyos-Ağaçlık-Karaburun (%50), Haydarpaşa-Salacak (%54)’dir. Çevre sorunlarını altyapı ve belediye hizmetlerinin yetersizliği sorunu takip etmektedir. Beykoz altyapı yetersizliklerinin en önemli sorun olarak tanımlandığı alt bölgeler arasında %60’lık oranla ilk sırada yer almaktadır.

Kıyıda yer alan konut alanlarında ulaşım ve güvenlikle ilgili olarak tanımlanan sorunlar üçüncü sırayı almaktadır. Kalamış-Caddebostan alt-bölgeleri ulaşım ve güvenlik sorunlarının en yüksek olduğu bölgelerin başında gelmektedir. Bu soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, kentin bütününe ilgilendiren sorunların kıyıda konut alanları için de öncelikli sorunlar olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Denize girilemiyor olması, denizin kirliliği gibi doğrudan kıyı ile ilgili sorunlar birinci derece önemli sorunlar olarak yansıtılmamıştır. Deniz kirliliği, denize girilmemesi, tersane, kültürel aktivitelerin eksikliği başlıkları ile tespit edilen sorunlar kıyı alanları ile doğrudan ilgili olmakla birlikte, anket yapılan konut alanlarının altyapı yetersizliği, belediye hizmetlerinde yaşanan sorunlar, çevre sorunları gibi genel sorunların gerisinde ifade edilmiştir.

Sonuç

İstanbul kıyı yerleşmelerinde yaşayan nüfus, kıyı alt bölgelerine göre sosyal ve ekonomik özellikler açısından farklılaşma göstermektedir.

Kentin tarihi çekirdeğini oluşturan, Beşiktaş, Üsküdar ve Kadıköy (Kalamış-Caddebostan) kıyı bölgesindeki konut alanlarında yaşayan nüfus sosyo-ekonomik statü olarak AB grubu, eğitim düzeyi yüksek (%25'in üstü), meslek sahibi (avukat, doktor vb) olma özellikleri göstermektedir. Bu açıdan da sosyal ve ekonomik yapı olarak diğer bölgelerden ayrılmaktadır.

Kilyos-Ağaçlı-Karaburun alt bölgesinin tanımladığı Batı Yakası Karadeniz kıyı yerleşmeleri üst gelir grubunun yeni prestij konut alanı olarak öne çıkmaktadır.

Haliç kıyıları ise, sosyal ve ekonomik yapı olarak alt gelir grubuna dahil olan, eğitim seviyesi düşük, kıyı mekanı kullanımı ile ilgili beklentileri sınırlı bir grubu barındırmaktadır.

Marmara Denizinin Doğu ve Batı Kıyıları boyunca devam eden kıyı yerleşmelerindeki konut alanları vasıflı işçi ve memurlar tarafından tercih edilmektedir ve faal nüfus oranı bu bölgelerde diğer kıyı bölgelerine oranla yüksektir. Ancak bu bölgeler, kıyı kullanımı, denizden yararlanma, kent kıyısı ve kentin tarihsel özellikleri ilişkisi gibi konularda en sorunlu bölgeler olarak tespit edilmiştir.

Karadeniz kıyılarının Doğu yakası, özellikle Şile çoğunlukla emeklilerin ve eğitim düzeyi orta olan grubun var olduğu bir alt bölgedir.

Şile ve Silivri alt bölgeleri ve Kilyos denizden yararlanma, denize girme aktivitesinin en yüksek oranda tanımlandığı kıyı bölgeleridir. Buna karşın Marmara Denizinin Anadolu Yakası kıyıları, özellikle Tuzla ve Pendik'te kıyı ile temas en alt düzeye inmiştir.

Tüm alt bölgeler genelinde, kıyı ve deniz ile temas sınırlı zaman ve sınırlı aktivitelerle gerçekleşmektedir. Kıyı alt bölgelerinde yaşayanların kıyı algısı ve kıyı kültürünü tanımlamak amacıyla yöneltilen kıyı aktiviteleri, kıyı ile ilgili beklentilerin sorulduğu soruların sonuçları dikkat çekicidir; sosyal statü, gelir durumu ve yaşadığı kıyı alt bölgesi farklı özellikler gösterse bile, söz konusu sorulara alınan yanıtlar değişmemektedir. Kıyı mekanının kullanımı ve kıyıda aktiviteler tüm alt bölgelerde, farklı sosyal statülere sahip olmakla birlikte tüm nüfus açısından bisiklet yolları ve çay bahçeleri ile sınırlı kalmaktadır.

Kıyı bölgesinde yer alan konut alanları fiziksel özellikleri açısından kentin bütünündeki konut alanlarından farksızdır. Başka bir deyişle çok katlı konutlar (apartmanlar) kıyı bölgelerindeki en yaygın (%86.9) konut yapısıdır.. Büyük bir çoğunluğu (%83.5) 1980 sonrasının yapılarıdır ve tarihsel süreç içerisinde İstanbul'a özgü kültür, yaşam alışkanlıklarının su kıyısında olma özelliği ile birleşerek oluşturduğu Arnavutköy, Çengelköy, Kuzguncuk gibi Boğaz köylerinin

kendine özgü konut alanı dokusu gibi yapılaşmalar veya yapılaşma örnekleri saptanmamıştır.

Kıyı yerleşmelerinin en ayırt edici özelliği olan denize girme aktivitesi İstanbul kıyı bölgelerinin büyük bir bölümünde gerçekleştirilememektedir. Ancak bu aktivite ile ilgili dikkat çekici olan bulgu, bu durumun bir sorun olarak algılanmıyor olması ve bu yönde bir beklentinin hiç olmasıdır. Farklı sosyal statü ya da gelir durumuna mensup gruplar açısından da sonuç değişmemektedir. Aynı soru ile ilgili olarak, konu ile ilgili tüm uzmanların önemli bir sorun olarak ele aldığı dolgu alanları hiçbir toplumsal grup tarafından sorun olarak dile getirilmemiştir.

Günümüzde kıyı bölgelerindeki konut alanlarında yaşayan nüfus kıyı mekanı ile sınırlı bir ilişki içindedir. Kıyı mekanında gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmeyi talep ettiği aktiviteler doğrudan su ile ilişkisi olmayan (yürüyüş, bisiklet vb.) aktivitelerdir. Kıyı bölgelerinde uzmanlar tarafından varlığı tespit edilmiş olan sorunların hemen hemen hiç biri kıyı yerleşmelerinde yaşayanlar tarafından önemli olarak değerlendirilmemiştir. Tüm bu bulgular göstermektedir ki hızlı kentleşme ve alınan göçlerle büyüyen ve sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı değişen nüfusun kıyı mekanı algısı ve bununla birlikte kıyı kültürü de farklılaşmaktadır.

Kaynaklar

- Dikçınar Sel, Berna, Gül, Ayfer, Kurtarıcı, Erhan, (2007); İstanbul Anadolu Yakası Kuzey Kıyı Yerleşmelerinin Değişimi ve Gelişimi: Ağva Örneği, *Meditriology2*, International Gazimağusa Symposium 2007, s:82-85
- Dikçınar Sel, B., (2011); Kıyı Kullanım Türleri, Özellikleri ve Kıyı Kullanımlarıyla İlgili Güncel Kavramlar ve Planlama Yaklaşımları, İstanbul Çevre Düzeni Planının Kıyı Alanlarına İlişkin Yaklaşımının Mekana Yansıtılmasına Yönelik Araştırma Değerlendirme ve Model Geliştirme İş, Kapsamında Hazırlanan Rapor, İçinde bölüm, s: 1.1.65-85, 11 Temmuz 2011, BİMTAŞ ve YTÜ, YTÜ Teknopark ve İBB, 11.07.211-01.04.2012.
- Gül, A., Kılıç, A., (2009), Kentsel Kıyı Kavramı ve Suyun Hafızası, Kıyı Sempozyumu 23-24 Ekim 2009, Mimarlar Odası, İstanbul Büyük Kent Şubesi, Trakya (Bakırköy) Büyük Kent Bölge Temsilciliği, İstanbul.
- Hayuth, Y., (1988), *Changes of the Waterfronts: A Model Based Approach*, in *Revitalising the Waterfront*, Belhaven Press, London.
- Kılıç, A. (1999); Kıyıda Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi Kentsel Kıyı Tanımı ve bu Kavrama dayalı Kentsel Gelişme Stratejileri, YTÜ FBE, doktora tezi, İstanbul.
- Yenen, Z., Ünal, Y., Meray Enil Z., (1994), İstanbul'un Kimlik Değişimi: Su Kentinden Kara Kentine, Türkiye'de 16. Dünya Şehircilik Günü kapsamında İstanbul'un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropollerini Kolokiyumu, 3-8 Kasım' 92, İstanbul, Türkiye, M. Çubuk, ed., 1994, c.2, ss. 201-214.